

Nové nálezy suchozemského stejnonožce *Philoscia muscorum* v České republice

Libor Dvořák¹, Pavel Saska² & Karel Tajovský³

¹Městské muzeum Mariánské Lázně, Goethovo náměstí 11, CZ-35301 Mariánské Lázně, e-mail: lib.dvorak@seznam.cz

²Výzkumný ústav rostlinné výroby, v.v.i., oddělení entomologie, Drnovská 507, CZ-161 06 Praha 6 – Ruzyně, e-mail: saska@vurv.cz

³Ústav půdní biologie, Biologické centrum AV ČR, v.v.i., Na Sádkách 7, CZ-370 05 České Budějovice, e-mail: tajov@upb.cas.cz

DVOŘÁK L., SASKA P. & TAJOVSKÝ K. 2013: Nové nálezy stejnonožce *Philoscia muscorum* v České republice (New records of the terrestrial isopod *Philoscia muscorum* in the Czech Republic). – Západočeské entomologické listy, 4: 57–60. Online: <http://www.zpcse.cz/entolisty/entolisty.html>, 8-8-2013.

Abstract. Six new records of the terrestrial isopod *Philoscia muscorum* (Scopoli, 1763) (Isopoda: Oniscidea: Philosciidae) from the territory of the City of Prague and the first precisely localised record from the district of Most, Northern Bohemia, the Czech Republic are presented. In Prague, this species was recorded in seven localities (one published and six presented here for the first time) from relatively small area in the western part of the city (neighbouring districts of Ruzyně, Motol, and Smíchov); in other parts of the city it has not been recorded yet. As this species was recorded also in Northern Bohemia, the occurrence of this species can be expected also in other regions. Up to now, *Philoscia muscorum* has been found in the Czech Republic mainly in the poor assemblages with mainly eurytopic or ruderal species (*Armadillidium vulgare*, *Porcellio scaber*, *Trachelipus rathkii* or *Porcellium collicola* in Prague and *A. vulgare*, *Trachelipus nodulosus* and *T. rathkii* in Northern Bohemia). The only species rich assemblage was found in the area of the Motol hospital in Prague, where *P. scaber*, *Cylisticus convexus*, *A. vulgare*, *Hyloniscus riparius*, *Porcellionides pruinosus*, and *Haplophthamus danicus* were found together with *Philoscia muscorum*.

Key words: Isopoda, *Philoscia muscorum*, Czech Republic, new records, ecology

ÚVOD

Suchozemský stejnonožec *Philoscia muscorum* (Scopoli, 1763) (Isopoda: Oniscidea: Philosciidae) (Obr. 1a, b) má atlantické rozšíření od jižního Norska a Švédska, přes Dánsko, severozápadní Polsko a podél atlantického pobřeží přes Britské ostrovy, Německo, Nizozemsko a Belgie do jižní Francie. Obývá též severní Itálii a centrální Řecko (SCHMALFUSS 2003). Jeden jedinec byl letos nalezen ve Finsku na importovaných zahradních rostlinách, což ovšem neznamená, že zde má *P. muscorum* stabilní populaci (F. VILISCS, pers. comm.). FRANKENBERGER (1959) zmiňuje mimo jiné výskyt v některých oblastech západních Alp a předpokládal jeho možný výskyt v severních a západních částech nynější České republiky. Tento předpoklad naplnil SASKA (2007), který v roce 2005 našel 2 ex. *P. muscorum* v Praze-Motole na ruderalním stanovišti spolu s *Cylisticus convexus* (DeGeer, 1778) a *Trichoniscus pusillus* Brandt, 1833, a následně potvrdili výzkumech realizovaných v oblasti hnědouhelných výsypek na Mostecku (HENDRYCHOVÁ et al. 2012), kde byl doložen v roce 2009 v podhůří

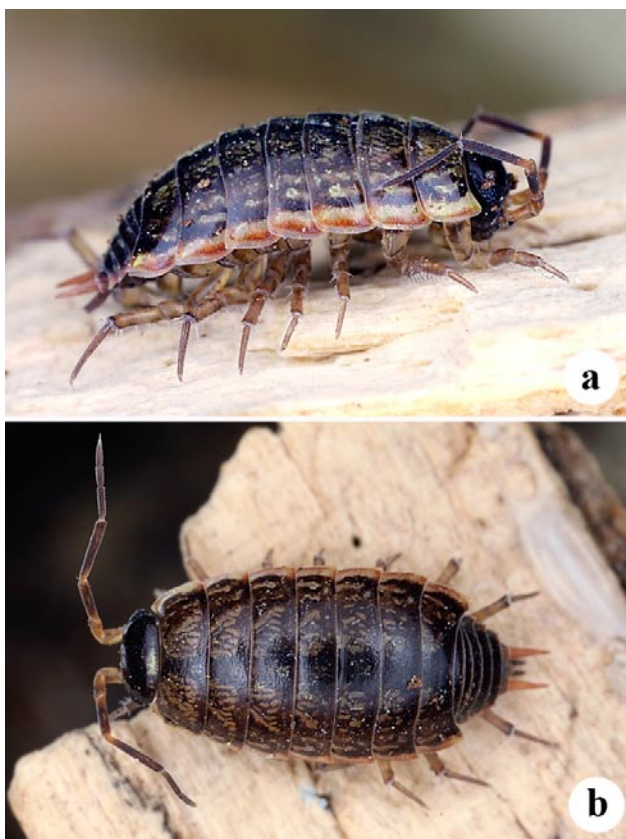
Krušných hor na sukcesně se vyvíjejících nerekul-tivovaných plochách Černické výsypky jihozápadně od Horního Jiřetína (TAJOVSKÝ et al. 2010).

V tomto článku předkládáme nové nálezy *P. muscorum* v Praze a upřesňujeme lokalizaci sběrů na Mostecku v severních Čechách.

VÝSLEDKY

Na podzim 2011 první autor upozornil na výskyt tohoto korýše v Motole fotografa bezobratlých živočichů Josefa Dvořáka, který jej tam skutečně našel, sebral, vyfotografoval a předal k determinaci. Během roku 2012 a v první polovině roku 2013 první autor a jeho spolupracovníci navštívili asi dvě desítky lokalit za účelem získání dalších údajů o rozšíření tohoto druhu v Praze. Druhý autor objevil bohatší populaci na výzkumné ploše v Ruzyni. Druh je tak doložen z jedné publikované a šesti nových lokalit v Praze:

Boh. centr.: (1) Praha-Motol (5951), vlhké ruderalní stanoviště pod Bílou horou (Obr. 2), 21.XI.2011, 7 ex., J. Dvořák leg., L. Dvořák det., I. H. Tuf revid., coll. MML (Městské muzeum Mariánské Lázně,

Obr. 1. *Philoscia muscorum* z lokality Praha-Motol. a – boční pohled, b – pohled shora. Foto: Josef Dvořák.

Fig. 1. *Philoscia muscorum* from the locality Prague-Motol. a – lateral view, b – dorsal view. Photo: Josef Dvořák.

Obr. 2. Biotop *Philoscia muscorum* na lokalitě Praha-Motol. Foto: Josef Dvořák,

Fig. 2. Biotope of *Philoscia muscorum* at the locality Prague-Motol. Photo: Josef Dvořák.

5 ex.) et I. H. Tuf (2 ex.). **(2) Praha-Motol** (5952), lesík u rybníka pod nemocnicí, 6.III.2012, 16 ex., L. Dvořák leg. et det., coll. MML. **(3) Praha-Motol** (5952), křoviny a ruderály v areálu nemocnice Motol, 22.V.2013, 11 ex. (8 ex. coll. MML), 31.V.2013, 4 ex., vše L. Dvořák leg. et det. **(4) Praha-Smíchov** (5952), PP Skalka, suťová doubrava s javorem mléčem, 12.III.2012, 3 ex., L. Dvořák leg. et det., coll.

MML. **(5) Praha-Ruzyně** (5951), asi 80 let starý hrušňový sad, zemní pasti, 12.V.–9.VI.2009, 10 ex., 20.IV.–12.VIII.2010, 16 ex., 2.V.–13.VI.2011, 33 ex., 23.VI.–22.VIII.2012, 71 ex., vše P. Saska leg. et det.

(6) Praha-Ruzyně (5951), asi 20 let starý nízko-
kmenný jabloňový sad, asi 300 m od lokality 4, zemní past, 30.IV.2012, 1 ex., P. Saska leg. et det.

Při determinaci materiálu suchozemských stejnonožců shromážděného v průběhu studie zaměřené na problematiku rekultivace hnědouhelných výsypek na Mostecku (HENDRYCHOVÁ et al. 2012) třetí z kolektivu autorů doložil výskyt druhu *P. muscorum* v severozápadních Čechách. Údaje o jeho výskytu předběžně zveřejnil v rámci lokální konference (TAJOVSKÝ et al. 2010) bez bližšího upřesnění lokalizace i počtu zjištěných jedinců. Pro úplnost informace o aktuálně známém rozšíření tohoto druhu u nás proto doplňujeme i tyto údaje:

Boh. occ.: (7) Horní Jiřetín – Černice (5447), nerektivované části výsypky se sukcesním rozvojem bylinné a křovinné vegetace, padací zemní pasti VI.–VII.2009, 40 ex., M. Hendrychová leg., K. Tajovský det., coll. ÚPB BC AV ČR České Budějovice.

DISKUZE A ZÁVĚRY

Dosud jsme potvrdili výskyt *Philoscia muscorum* na pěti nových lokalitách v západní polovině Prahy. Stejně jako píše SASKA (2007), biotopy tohoto druhu korespondují s údaji publikovanými FRANKENBERGEREM (1959): Žije na vlhkých místech se stromovou i keřovou vegetací i jiných zastíněných místech, a to jak v opadu, tak pod kameny a kusy dřev. Další lokalitou s prokázaným výskytem jsou spontánně zarůstající výsypky u Horního Jiřetína na Mostecku.

Stejně jako v případě prvního nálezu (SASKA 2007) jsme druh *P. muscorum* zaznamenali na stanovištích ovlivněných člověkem i na místech ruderálního charakteru většinou v druhově chudých společenstvech. Na lokalitě č. 1 (ruderální stanoviště pod Bílou horou) jsme jej našli pouze ve společnosti *Armadillidium vulgare* (Latreille, 1804), který je jedním z nejhojnějších ruderálních druhů v Praze (L. Dvořák, nepubl. data). Lokalita č. 2 (areál nemocnice v Motole) je jedinou lokalitou, kde bylo druhově bohatší společenstvo suchozemských stejnonožců zastoupeno těmito druhy: *Porcellio scaber* Latreille, 1804, *Cylisticus convexus* (De Geer, 1778), *A. vulgare*, *Hyloniscus riparius* (C. Koch, 1838), *Porcellionides pruinosus* (Brandt, 1833) a *Haplophthalmus danicus* Budde-Lund, 1880. Na lokalitě č. 3 (lesík pod nemocnicí Motol) jsme dokonce nenalezli žádný jiný druh suchozemského stejnonožce. Na lokalitě č. 4 (PP Skalka) jsme zaznamenali tři doprovodné druhy: *P. scaber*, *Porcellium collicola* (Verhoeff, 1907) a *A. vulgare*. Na lokalitách č. 5 a 6 se *P. muscorum* vy-

skytuje společně s dominantním druhem *A. vulgare* a nehojným *Trachelipus rathkii* (Brandt, 1833). Na lokalitě č. 7 v severních Čechách byl *P. muscorum* zaznamenán na dvou sousedících sukcesně se vyvíjejících nerektulivovaných plochách Černické výsypky v podhůří Krušných hor jihozápadně od Horního Jiřetína, v prvním případě spolu s dalšími doprovodnými druhy *A. vulgare*, *P. collicola*, *T. rathkii* a *Trachelipus nodulosus* (C. Koch, 1838), ve druhém případě poměrně početně pouze spolu s *A. vulgare* a *T. rathkii* (K. Tajovský, nepubl. data).

V rámci dalšího průzkumu Prahy v roce 2012 navštívil první autor spolu s kolegy (Ondřej Kouklík, Josef Dvořák) další vhodné lokality pro suchozemské stejnoonožce (zalesněná údolí, vlhké křoviny, porosty podél vody) v městských částech Hrnčiče, Chodov, Košíře, Malá Strana, Modřany, Nusle a Řeporyje. Výskyt *P. muscorum* však nebyl na těchto lokalitách prokázán. V současné době je tak tento druh znám pouze z několika poměrně nedaleko od sebe vzdálených lokalit (Obr. 3). Zatím nelze spolehlivě rozhodnout o tom, jestli se *P. muscorum* šíří či ni-

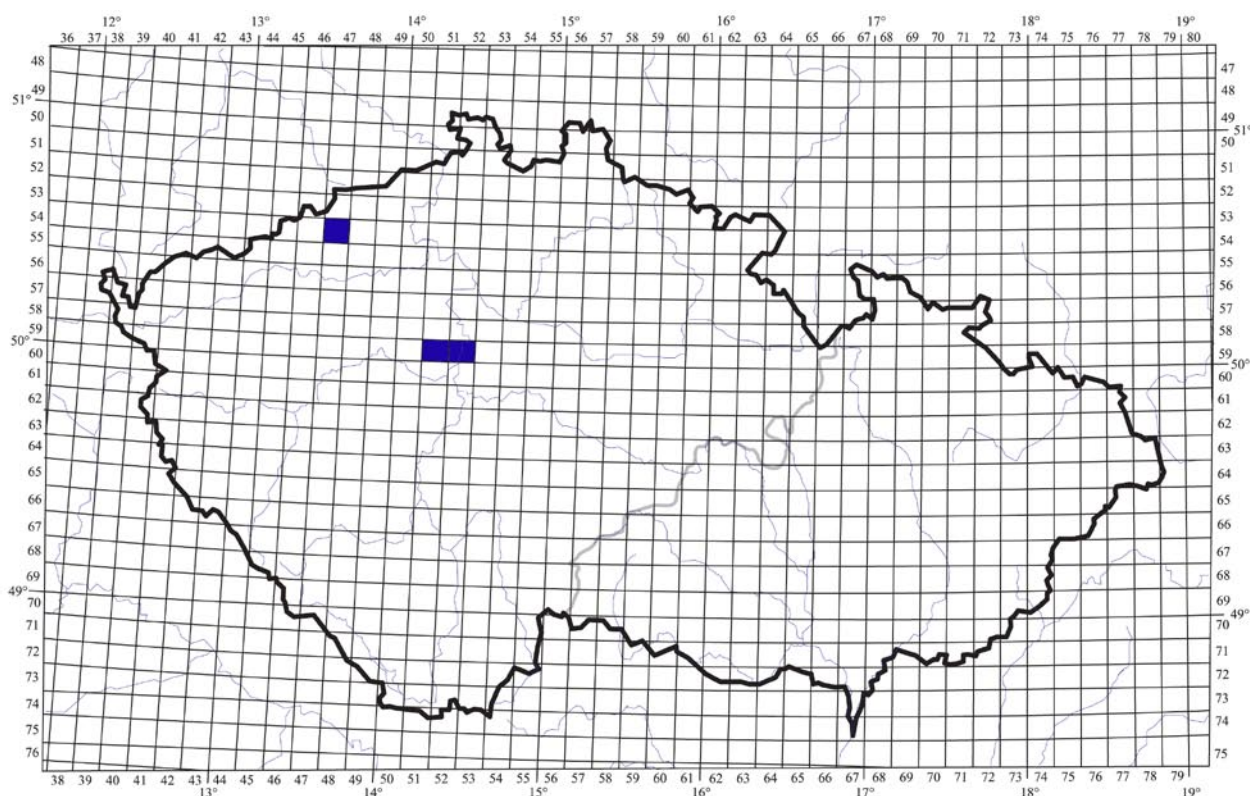
koliv, protože nárůst v počtu známých lokalit může být způsoben zvýšenou snahou o nalezení tohoto druhu. Údaje z lokality č. 5 (Ruzyně), kde je pozorován nápadný nárůst v počtu odchycených jedinců během dlouhodobého nepřetržitého monitoringu epigeických členovců (od roku 2005) však naznačují, že se může jednat o relativně nově příchozí expanzivní druh. Proto není vyloučeno jeho nalezení na obdobných lokalitách v širším okolí stávajícího intenzivního výzkumu.

FRANKENBERGERŮV (1959) předpoklad, že se *P. muscorum* objeví v severních či západních Čechách potvrdily výzkumy na Mostecku. Návaznost na původní a polopřirozená stanoviště v podhůří Krušných hor spolu s charakterem příslušné lokality č. 7 opět spíše naznačuje jeho recentní šíření než přirozený původní výskyt. Ani přes poměrně vysokou aktivitu prvního autora zejména v širším okolí Mariánských Lázní a třetího z autorů v širším okolí Sokolova (viz např. TAJOVSKÝ 2001) nebyl tento druh dosud na dalších lokalitách doložen. Více lokalit tohoto zajímavého druhu z České republiky tak zatím neznáme (Obr. 4).

Obr. 3. Lokality *Philoscia muscorum* v Praze. Písmeno „P“ ukazuje místo publikovaného nálezu, číslice odkazují na lokality v textu.

Fig. 3. Localities of *Philoscia muscorum* in the city of Prague. Letter “P” indicates the published locality, numbers correspond with the localities in the text.

Obr. 4. Rozšíření *Philoscia muscorum* v České republice.
Fig. 4. Distribution of *Philoscia muscorum* in the Czech Republic.

PODĚKOVÁNÍ

O. Kouklíkovi a J. Dvořákovi děkujeme za pomoc při terénním průzkumu, M. Hendrychové za poskytnutí veškerého materiálu ze zemních pastí a J. Dvořákovi též za svolení použít jeho fotografie. I. H. Tufovi patří poděkování za revizi materiálu. I. H. Tuf a A. Mock přispěli podnětnými recenzemi.

LITERATURA

FRANKENBERGER Z. 1959: Fauna ČSR, svazek 14. Stejnonožci suchozemští – Oniscoidea (Fauna of the ČSR, vol. 14 – Terrestrial isopods – Oniscoidea). – Nakladatelství ČSAV, Praha, 215 pp.

HENDRYCHOVÁ M., ŠÁLEK M., TAJOVSKÝ K. & ŘEHOŘ M. 2012: Soil properties and species richness of invertebrates on afforested sites after brown coal mining. – *Restoration Ecology*, 20(5): 561–567.

SASKA P. 2007: *Philoscia muscorum* (Crustacea: Oniscoidea: Philosciidae), new species of terrestrial isopod for the Czech Republic (*Philoscia muscorum* (Crustacea:

Oniscoidea: Philosciidae), nový druh suchozemského stejnonožce pro Českou republiku). – *Bohemia centralis*, 28: 437–440.

SCHMALFUSS H. 2003: World catalogue of terrestrial isopods (Isopoda: Oniscoidea). – *Stuttgarter Beiträge zur Naturkunde, Serie A, Nr. 654*, 1–341.

TAJOVSKÝ K. 2001: Colonization of colliery spoil heaps by millipedes (Diplopoda) and terrestrial isopods (Oniscoidea) in the Sokolov Region, Czech Republic. – *Restoration Ecology*, 9(4): 365–369.

TAJOVSKÝ K., HENDRYCHOVÁ M. & AUROVÁ K. 2010: Mnohonožky, stonožky a suchozemští stejnonožci hnědouhelných výsypek na Mostecku – předběžné výsledky (Millipedes, centipedes and terrestrial isopods of the colliery spoil heaps after brown coal mining in the Mostecko district). – In: TAJOVSKÝ K. (ed.): 7. česko – slovenský myriapodologický seminář. České Budějovice, Česká republika, 8.–9.IV.2010. Sborník abstraktů (7th Czech and Slovak Myriapodological Seminar. České Budějovice, Czech Republic, 8.–9.iv.2010. Book of Abstracts). ÚPB BC AV ČR (ISB BC AS CR), České Budějovice, pp. 16–17.